جمهوری کردستان

حمیدرضا فیروزی، *"جمهوری کردستان – گذری بر چگونگی پیدایش وچرایی فروپاشی"* ، چاپ دوم انتشارات نوای دانش، مکان (؟). زمستان 1388 [2009]، 128 صفحه، فارسی، محل پخش: کتاب کانی، سنندج
ISBN 964-8949-07-7

ئەوە بەداخەوە لەو کتێبە لاوازانەیە وا لە ئێران سەبارەت بە پرسی کورد نووسراون و دەنووسرێن. هۆکارێکی کێشەکە دەبێ ئەوە بێت کە هەندێک قەڵەم بەدەست، کە شارەزایی مێژووی سیاسی کوردستانیان نییە، دەرەتان و ئازادیی چاپ و بڵاوکردنەوەی بیروبۆچوونی خۆیان پێدەدرێت، لەکاتێکدا کۆت و زنجیری قایم دەخرێتە پێی قەڵەمی شارەزایانی بوارەکە ولەکوولەکەی تەڕیشدا مۆڵەتیان پێ نادرێت باسی مەسەلەی کورد بکەن. بۆنموونە، پاسدارێکی وەک جەلایی پوور- جەللادی 59 شۆڕەلاوی مەهابادی، کە باوەڕی بە مافی کورد نییە هیچ، بەقەڵەم و قەدەمیش لە دژی دەوەستێ، دەرەتانی چاپ و بڵاوکردنەوەی توڕڕەهاتەکەی لە سەر کۆماری کوردستان و پێشەوا قازی محەممەد پێ دەدرێت، بەڵام مەزن پیاوێکی وەک محەممەد سەدیقی کەبوودوەند - سەرۆکی ڕێکخراوەی مافی مرۆڤی کورد بۆ بڵاوکردنەوەی چەند ڕاگەیاندنی ساکار لە سەر دۆخی کورد 11 ساڵ زیندانی بەسەردا دەسەپێنرێت و مافی عیلاجی نەخۆشیی مەترسیداری بە خەرجی خۆیشی پێ نادرێت!

ئەم کتێبە دەبێ لە هەل ومەرجێکی ئەوتۆ و لە چوارچێوەی ئەو سیاسەتانەی کۆماری مەلاکاندا هەڵسەنگێنرێت. من نووسەر ناناسم، ناشزانم سەر بەکوێیە و لە چ پەیوەندێکدا چۆتە سۆراغی نووسینی ئەم کتێب یا نامیلکەیە؛ هیچ دوور نییە مرۆڤێکی خزمەتگوزاری گەلەکەشی بێت. بەڵام ئەوەی لەکتێبەکەدا دەیبینم، ناشارەزایی لەڕادەبەدەر لە مێژووی کورد وڕاپەڕین و شۆڕشەکانیەتی وهیچیتر.

بۆچوونەکانی نووسەر سەبارەت بە قەومییەت (ل.11)، میللەت (ل. 23)، حزب (ل.25) کڵێشەکراوی ئاشکرای هەندێک بۆچوونی سواو و دووپاتکراوی ڕۆژئاواییەکانە بە بێ ئەوەی سەرچاوەکان بەتەواوەتی ڕابگەیێنرێن. کێشەکەش هەر لەوێوە دەست پێدەکات. کەسێک کە بنەمای تێئوریکی بابەتێک نەزانێت لە هەڵسەنگاندنەکانیدا جگە لە دووپات کردنەوەی بۆچوونی خەڵکانیتر ناتوانێ هیچ ئیجتیهادێک بکات، جا ئەو "خەڵکانیتر" ە کێن؟ ئەوە خۆی مەسەلەیەکی گرنگە. نووسەر خەنجێری لە بیروڕای چەپ هەڵکێشاوە و لەژێر ناوی مەحکووم کردنی دەست تێوەردانی سۆڤیەت لەکاروباری کوردستان و ئازەربایجاندا، بیری پێشکەوتنخواز دەکوتێت و بۆ ئەم کارە پەنا بۆ ئەنوەری خامەیی و کەسانیتریش دەبات (ل.62).

هەرچۆنێک بێت، ئێرە جێگای هەڵسەنگاندنی ئەو هەڵوێستە ناسراوە نییە و ئەوەی گرنگە دەرخستنی چەواشەکاری و "تەحریف" ی مێژووی میللەتێکە لە لایەن کەسێکەوە کە دوور نییە خۆیشی هەر ئەندامی بێت.

نووسەر لە لاپەڕە 68 دا ڕەخنە لە میلیسپۆی ئەمریکایی دەگرێت کە بۆچی زمانی ناپاکە و ئێرانییەکانی بە "ناپختە و خام" ناوبردووە، بەڵام ئەو زمانە ناپاکە هەر بۆیە خراپە کە بۆ ئێرانییەکان کەڵکی لێ وەرگیرابێت، دەنا نووسەرخۆی فوو لەدۆناکات بۆ ئەوەی کورد بە "نەخوێندەوار (ل. 80) و نەزان و دواکەوتوو و فەرمانبەری بێدەلیل (ل. 106) و.... ناوببات.

نووسەر تەنانەت لە گێڕانەوەی ساکاری ڕووداوە مێژووییەکانیشدا ووردبینی نییە و کورتی دێنێت: بۆنموونە، سەردەمی ژیانی زەردەشت بە 6500 ساڵ پێش زایین ناودەبات کە تەنیا 5500 ی درۆ کردووە! (ل.98).

نزیک بە هەموو شوێنێکی کتێبەکە پڕە لە دروشمی دووپاتکراوەی ڕەگەزپەرستانەی ئێرانییەکان لە چەشنی ئەوانەی وا لە سەردەمی ڕەزاشادا باو بوو و ئامانجیش تاقە یەک شتە: چەسپاندنی کورد بە کلکی ئێرانی عەزیزەوە! فەرموون:

"کوردان بەدرێژایی مێژوو وەک قەڵغانی دیفاعی ، لەبەرانبەر هێرشی بێگانە بۆ سەر ئەم خاکە [خاکی ئێران]، ئەرکی خۆیان بەجێ هێناوە و گیانیان بەخت کردووە" (ل. 97). *"کورد نەک هەر لەگەڵ فارسی ئێرانی یەکە..."* (هەمان) "...کورد لەهەرکوێیەکی ئەم کورەی خاکەبن، پێوەلکاوی مێژوویی-فەرهەنگیی ئێرانییەکانن و پێویست و شایانیانە خۆیان بە ئێرانی بزانن" (هەمان). ئەگەر خوێنەر جیاوازییەک لەنێوان ئەم قسانە و فەرمایشاتی سەرهەنگ پەژمانی ساواک و سەرهەنگ زەنگەنەی ئەرتەشی شادا دەبینێت با ڕابیگەیێنێت!

ئەوەی کە بۆکان بگرێتەوە تاقە یەک شتە، ئەویش کاتێکە کە باسی دەسەڵات سەندنی پێشەوا قازی محەممەد دەکات لە ساڵی 1945 دا و دەڵێ ڕووسەکان سەرەتا دەیانویست عەمەرخانی شکاک یا "ئەمیر ئەسعەد" [واتە عەلی ئاغای عەلیار] بکەنە هاوکاری خۆیان کە یەکەمیان ئامادەنەبوو هاوکارییان بکات

و دووهەمیشیان بەهۆی نزیکی لە حکوومەتی ئێرانەوە ڕووسەکان نەیانویست هاوکاریی بکەن، ئینجا کەسایەتی قازی محەممەد بۆیان بەرچاوتر بووەوە (ل. 81).

هیوایە لاوەکانمان لەوە زیاتر وورد و ژیر بن و لەجیاتی دووپات کردنەوەی دروشمی دەسکرد و قسەی سەدان جار گوتراو، لەدیاردەکان بکۆڵنەوە و ئیجتیهادی تاکەکەسی خۆیان لەبیر نەکەن، دەنا کارەکەیان دەبێتە کلێشەیەکی ناحەزی قسەی نەیار. ئاواتی 'ناودەرکردن' خۆی لەخۆی دا شتێکی خراپ نییە بەڵام دەبێ بزانرێت چۆن و بەچ نرخێک؟ دەنا واهەیە کەسەکە بکەوێتە ئەو داوەوە کە قانیعی فەرد تێیکەوت، ڕاستە بوو بە خۆشەویستی وەزارەتی ئیتیلاعات بەڵام تەوقی نفرینی هەمیشەیی گەلەکەمانی کرایە ئەستۆ. با نەهێڵین ئەو تەوقە بکەوێتە ملی کەسانێکی دیکەش.